

№ 28 (2019) стор. 124–129

The National Academy of Fine Arts and Architecture

Ukrainian Academy of Fine Art. Research and Methodology Papers

ISSN 2411-3034

Website: <http://naoma-science.kiev.ua/>

УДК 76.071.1(477) “19” Рубашов

ORCID 0000-0003-4932-4842

DOI: <https://doi.org/10.33838/naoma.28.2019.124-129>

Андрій Нікітін

старший викладач кафедри рисунка,
здобувач кафедри теорії та історії мистецтв НАОМА
nikarts@ukr.net

Науковий керівник — Н. Ю. Белічко, кандидат мистецтвознавства, доцент

МИСТЕЦЬКІ ПОШУКИ ЮРІЯ РУБАШОВА

Анотація. У статті проаналізовано стилістичні особливості творів і мистецькі пошуки доцента кафедри рисунка НАОМА Юрія Рубашова. Досліджено творчі прийоми та викладацькі засади, які митець використовує при створенні власних творів, а також передає студентам. Зазначений беззаперечний внесок художника у розвиток українського мистецтва другої половини XX — початку XXI ст.

Ключові слова: кафедра рисунка, пастельний живопис, стиль, авторська техніка.

ART PROSPECTION OF YURI RUBASHOV

Andrii Nikitin

Abstract. Rubashov — Honored Artist of Ukraine, Member of the National Union of Artists in Ukraine, Associate Professor of the Department of Drawing the National Academy of Fine Arts and Architecture.

Yurii Rubashov was born in Kyiv in 1947. After the end of the RCSU with the name of T. Shevchenko in 1965, he joined KSAI and till 1971 he studied in prominent Ukrainian graphists: V. Kasyana, I. Selivanov, V. Chebanyk.

The artist turns to historical subjects and initiates graphic cycle, dedicated to the history of Kiev Rus and the activities of the kings who influenced the historical passing of events of that time.

First of this thesis topic was a series of lithographs "Yaroslav the Wise" (1971), later — a series of graphic compositions "Kiev Rus" (1979), a series of colored prints "Prince of Kiev", "Princess Olga, Svyatoslav, Vladimir, and Yaroslav the Wise" (1992). The artist shows the greatest creative interest in landscape painting (cycles "On the Spain" (1982), "On the Sweden" (1985), "On the Jordan" (1983), "On the Armenia" (1983), "Roads of the Ukraine" (1996) and still life (Sweden Series, 2012–2013).

It can be argued that Yu. Rubashov's works absorbed the lyrics of landscapes with characteristic features of both southern and northern colors, and his still life is characterized by precise organization, a variety of stylized forms, which show confidence in the possession of the material and a balanced sense of compositional harmony. In the process of forming the author's technique, he chooses the path of innovation and experiment, which in turn causes a peculiar interpretation of different technical means — a combination of materials and technologies of different nature. The artist exploits and applies multicolored pigments, oil pastels, watercolors and acrylic paints and the like, mixing everything with different solvents, which gives the opportunity to original express and crystallize a peculiar, author's style.

Drawing on the foundations of academic education, the artist experiments, seeks creative ideas and successfully incorporates contemporary artistic problems into new imaginative solutions. This is a valuable example of growing skill and formation creative personality.

In 2000 and 2015 he received first-degree diplomas All-Ukrainian Triennial of Graphic Arts, in 2012 — Diploma of the third stage of the exhibition-competition named G. Yakutovich.

Yu. Rubashov fruitfully combines creative work with teaching. In the process of teaching his students, Yu. Rubashov not only lays the foundations of academic drawing, but also encourages to analyze creative material, to study and master the various drawing techniques and opportunities inherent in them.

In the general process of contemporary search for an art, together with the academic pragmatism of the curriculum, the teacher, especially in the first courses of the Faculty of Fine Arts and Restoration, draws attention of the students in different artistic trends, teaches analytical and creative perception of natural objects and consciously approach the transformation of three-dimensional forms on a two-dimensional work plane of a paper sheet. These methodological principles meet the needs of modern times.

The stylistic language of his works is recognizable and special. Not dwelling on what he has achieved, he imparts his experience to the students, demonstrating the inexhaustible possibilities of drawing and the technical means of its implementation, including pastels. The high level of his works makes it possible to claim that Yu. Rubashov is a master of pastels and his contribution to the development of Ukrainian art is indisputable.

Keywords: chair of drawing, pastel painting, style, author's technique.

Постановка проблеми. Творчість багатьох митців, серед яких можна назвати й викладачів НАОМА О. Белянського, С. Зорука, В. Нікітіна та інших, які сформували свою індивідуальну манеру в 1970–1980-ті роки, досить відома шанувальникам мистецтва і, проте, продовжує бути об'єктом уваги фахівців, оскільки дослідження її мають розрізнений характер і вимагають подальшої систематизації та узагальнення. Мистецькі досягнення художників згадуваного періоду — це значний вклад у вітчизняну культуру й образотворче мистецтво зокрема. Без свідомого вивчення та аналізу їхніх творчих досягнень, розуміння важливості процесів, що впливали на розвиток особистості, неможливе визначення історичного аспекту формування сучасного мистецького середовища.

Актуальність дослідження. Ім'я заслуженого діяча мистецтв України Юрія Михайловича Рубашова відоме не лише в Україні, а й поза її межами. Проте, змістовних видань, присвячених дослідженню його значного внеску у розвиток українського мистецтва другої половини ХХ — початку ХХІ ст., налічується, на жаль, небагато. Отже, пропонується публікація може служити певною мірою доповненням при написанні монографії Ю. Рубашова.

Зв'язок авторського доробку з важливими науковими та практичними завданнями. Матеріали публікації відповідають тематиці наукової роботи кафедри рисунка НАОМА та можуть бути використані при дослідженні творів українського мистецтва другої половини ХХ — початку ХХІ ст.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Короткі бібліографічні відомості про Ю. Рубашова вміщено в енциклопедичному довіднику

“Художники України” (477). Низка публікацій у спеціалізованих журналах та каталогах лише інформативно знайомить шанувальників мистецтва з творами художника, представленими на багатьох виставках.

Мистецтвознавець І. Возіянова, аналізуючи творчість Ю. Рубашова у статті “П'ять поглядів на світ” (1988), присвяченій виставці київських графіків Ольги Петрової, Ангеліни Сіденко, Володимира Нікітіна, Юрія Рубашова, Анатолія Токарева, зазначає, що пейзажний жанр став головним об'єктом поетичного осягнення світу, в якому художник виявляє еволюцію своєї творчої манери (14).

У вступній статті до каталогу згадуваної групової виставки графіки Н. Кривуца зауважує, що завдяки високому професійному рівневі та художньому смакові Ю. Рубашов успішно втілює складні за композиційним вирішенням теми (22).

На сьогодні шлях становлення творчої особистості Ю. Рубашова, значення його викладацької діяльності та педагогічних методів є малодослідженими.

Новизна наукового дослідження. У пропонованій статті вперше хронологічно упорядковано та проаналізовано творчу й викладацьку діяльність, художнє амплуа, а також нову концепцію технічного виконання пастельного живопису доцента кафедри рисунка НАОМА Ю. Рубашова.

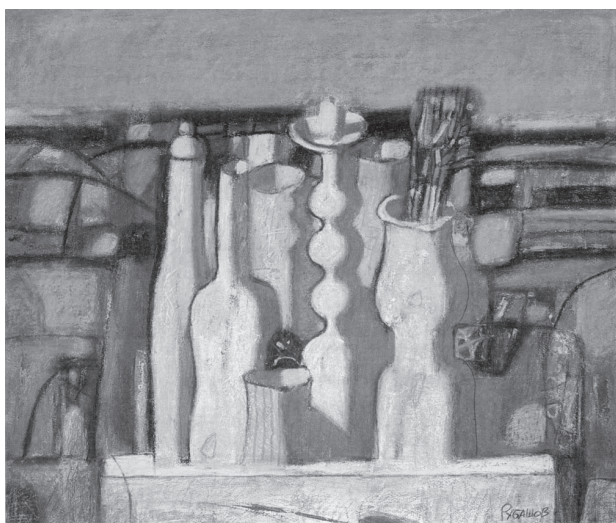
Зазначення невіршених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. В існуючих працях, присвячених Ю. Рубашову, особливості його творчого доробку висвітлені здебільшого в контексті виставкової діяльності,

аналіз стилістичних особливостей його творів відсутній, а педагогічна робота загалом не досліджується.

Виклад основного матеріалу. Творча діяльність українського художника-графіка Ю. Рубашова тісно пов'язана з його роботою в НАОМА.

Юрій Михайлович Рубашов народився 1947 року у Києві в родині київських інтелігентів, що вплинуло на формування світобачення молодого художника та на його професійний вибір.

Після закінчення Республіканської художньої середньої школи ім. Т. Шевченка 1965 року він вступив до Київського державного художнього інституту, де по 1971р. навчався у видатних українських графіків: В. Касіяна, І. Селіванова, В. Чебаника. Ще студентом четвертого курсу, в 1969 році він створює станкову літографію “Катюша” на тему Другої світової війни, яка привернула увагу митців не лише технікою виконання на професійному рівні, а й гармонійно виваженою композиційною будовою. Багатофігурна жанрова композиція розкриває характери солдатів, які слухають концерт у військовому прифронтовому шпиталі. Робота експонувалася на Четвертій всесоюзній виставці естампа у м. Вільнюсі, а репродукція була надрукована в журналі “Творчество” (Рубашов 9). Після закінчення інституту Ю. Рубашов — активний учасник всеукраїнських та групових експозицій Київського відділення Національної спілки художників України, автор персональних виставок (2006, 2017). Неодноразово був нагородже-

Іл. 1. Ю. Рубашов. Натюрморт. Пастель, авторська техніка. 2013

ний грамотами Національної спілки художників України. В 1976 році підтверджує свою професійну майстерність вступом до Спілки художників України.

Художник працює в різних графічних техніках і матеріалах: олівець, вуглинка, сепія, сангіна, опановує техніку олійного живопису та пастелі, яка стає однією з улюблених в його подальшій творчій роботі. З'являються тематичні серії “Завод ім. Г. І. Петровського” (1974), “Ранок” (1977), “Мій Київ” (1979), а у 1978 році — графічні портрети мистецтвознавців Н. Мартиненко та О. Федорука.

Ю. Рубашов звертається до історичної тематики й започатковує графічний цикл, присвячений історії Київської Русі та правління князів, які вплинули на історичний перебіг подій того часу і чий образи хвилюватимуть ще не одне покоління. Першою на цю тему була дипломна серія літографій “Ярослав Мудрий” (1971), згодом побачили світ серії графічних композицій “Київська Русь” (1979), та кольорових гравюр “Князі Київські”: “Княгиня Ольга”, “Святослав”, “Володимир”, “Ярослав Мудрий” (1992). Деталізація зображення, характерна для початкових його робіт, виконаних в реалістичній манері, поступово відходить на другий план та поступається місцем новому підходу до реалізації творчого задуму. Художник звертається до прийомів узагальнення та засобів художньої виразності, що дають змогу досягти стилізованого зображення.

Найбільший творчий інтерес митець проявляє до пейзажного живопису та натюрморту (іл. 1). Ці жанри яскраво відображені в його творчості — вони демонструють прагнення до новаторства та нової формотворчості, яка привертала його увагу різноманітним комбінованим площинам та кольоровим плям. Натюрморт, даючи більше можливостей для експериментів, для вирішення нових формальних завдань, дозволяв розширювати засоби втілення багатообразної матеріалізації предметів за рахунок великої кількості варіантів геометрії форм, сприяючи утвердженню нових мистецьких явищ свого часу (серія “Швеція”, 2012–2013 рр.) Такий перехід був спричинений незабутніми враженнями, отриманими художником під час перебування за кордоном, що було пов'язане з дипломатич-

ною діяльністю його дружини. Це був період становлення творчої манери та вираження авторського емоційного ставлення до всесвітньо-відомих архітектурних пам'яток і природи, а також відтворення та розкриття образної сутності краєвидів різних країн, історичних міст та унікальних місцевостей, де йому доводилось бувати (цикли “По Іспанії” (1982), “По Йорданії” (1983), “По Вірменії” (1983), “По Швеції” (1985), “Дорогами України” (1996).

З початку 2000-х років митець неодноразово звертається до улюбленої теми подорожі. Твори цього періоду можна об'єднати загальною назвою “Дороги, країни, враження”. Він працює над серіями: “Дорогами України” (2000–2007, 2013), “Британія за Гринвічем” (2000–2006), “Країна Нью-Йорк” (2003), “Франція. Враження” (2004–2006), “Швеція” (2010–2013).

Чимало робіт написані з натури, але більшість своїх композицій художник відтворює на основі зорової пам'яті за миттєвими і швидкоплинними враженнями та спостереженнями під час мандрівок. Кожна композиція характеризує місцевість певної країни, завжди має природну канву з елементами епічності та ліричності водночас. У кожній з робіт неодмінно присутня емоційна авторська позиція, яка є своєрідним акомпанементом настрою зображеного. Технічні можливості тиражної графіки певною мірою обмежували емоційність активного кольору, до якої прагнув художник, і це спонукало його до створення та подальшого удосконалення авторської техніки виконання, яка б давала можливість розкрити його прагнення передати безпосередність творчого задуму.

Роботи Ю. Рубашова увібрали лірику пейзажів із характерними рисами як південного, так і північного колориту, а його натюрмортам притаманні точна організація, різноманіття стилізованих форм, в яких прочитується впевненість у володінні матеріалом і зважене відчуття композиційної гармонії. Ця тенденція простежується характерною фіксацією певного стилістичного ряду, підсилюється використанням стриманої кольорової пастельної гами та близьким за своїм компонентом локальним вирішенням тонів. Особливо цей принцип відчувається в циклах північних пейзажів: у серіях “Швеція” (2010–2013) та “Британія за Гринвічем” (2000–

2006), у роботах “Будинок, в якому живе Х'ю” (2000), “Темза” (2000) (ил. 2), “Місто Борнмут” (2006), “Дощ пройшов” (2012). Цікаві композиційні вирішення реалізовані у притаманній авторові манері, в них закладене розуміння естетично-стильових прийомів, спрямованих на узагальнення і підкреслення виразності силуетної форми. Ритмічну інтонацію звучання творам надає підпорядкування масштабності різних елементів композиції, як, наприклад, у роботах “Лонг-Айленд” (2003) із серії “Країна Нью-Йорк” або “Париж” (2004), “Мон-Сен-Мішель” (2006) із серії “Франція. Враження”. Зокрема, такий підхід простежується як у живописі, так і в рисунках автора.

Прагнення до розкриття нових ідей та творчі пошуки самовираження й оновлення підходів відображення дійсності сприяли появі нових технічних засобів художньої виразності, що спонукало митця до стильових і сюжетних змін. Митець намагається уникати однозначності, навколишнє трансформує через власну особистість у нову художню форму. В процесі формування авторської техніки він обирає шлях новаторства й експерименту, що обумовлює своєрідне трактування різних технічних засобів — поєднання різноманітних за своєю природою матеріалів і технологій. Художник використовує різнокольорові пігменти, олійну пастель, акварельні та акрилові фарби тощо, змішуючи усе з різними розчинниками, що дозволяє оригінально проявити і кристалізувати своєрідний, притаманний йому стиль.

Ил. 2. Ю. Рубашов. Темза.
Пастель, авторська техніка. 2000

Більшість своїх творів Ю. Рубашов виконує в авторській техніці, підґрунтям якої є власна техніка пастельного живопису. Техніка пастелі відома з XVII століття. Вона приваблювала художників своєю фактурою, тональними нашаруваннями і м'якими кольоровими переходами та оксамитовими відтінками.

Опановуючи класичні прийоми пастельного живопису, Ю. Рубашов звертається до швейцарського художника XVIII ст. Ж. Е. Ліотара, а також майстрів XIX ст., передусім американського художника Ендрю Ваєта та італійського живописця і графіка Джорджо Моранді, творчість яких стала яскравим та абсолютно самостійним явищем у мистецтві XX століття. Ендрю Ньюелл Ваєт покорив Ю. Рубашова простотою пейзажних сюжетів, понад усе як експериментатор з фарбами, зокрема з їхніми технічними можливостями, а Джорджо Моранді, який прагнув до розкриття різноманіття краси простих форм у жанрі натюрморту — як майстер вишуканого колориту з м'якою тональною гамою та простотою і мінімалізмом у творчості.

Спостережливість і творчий хист Ю. Рубашова вберегли його від прямого запозичення чи копіювання досягнень цих художників і, насамперед, окреслили його особливі творчі прагнення та сприяли формуванню власної неповторної манери.

У творах митця природний ландшафт органічно пов'язаний з виразною архітектурною формою. Кожна країна має свою колірну палітру, тобто “географію кольору”, якщо використати термінологію відомого дизайнера Жана-Філіпа Ланкло — цікавого колориста нашого часу, викладача Вищої школи декоративного мистецтва у Парижі, який опублікував серію популярних книг про особливості колірної палітри Франції.

Створюючи узагальнений образ природи, міський чи будь-який пейзажний мотив, Ю. Рубашов підсумовує свої враження, підґрунтям яких стають зарисовки та начерки з природи. При зображенні архітектурних мотивів автор формує оригінальні композиції за допомогою виявлення виразних ракурсів, сміливого кадрування та майстерно віднайденим рисувальним ритмом з чіткою локалізацією кольорових плям. У них домінує своєрідна геометрія архітектонічного

силуету, народженого лініями та підтриманого образним колоритом.

Колір для Ю. Рубашова — це засіб досягнення пластичної єдності форми й простору. Послідовний ряд та розмір кольорових крапель підкреслюють асоціативно-образне мислення автора і мають надзвичайну різноманітність та варіативність. Роботи побудовані на співвідношенні холодних відтінків — сріблястих, зелених або на контрастах теплих та холодних тонів червоного, коричневого, блакитно-сірого, оливкового та білого.

Магія робіт талановитого митця розкривається в його творчості через виховання, культуру й етику поведінки, поєднання яких створює високий художній смак. Спираючись на основи академічної освіти, художник експериментує, шукає креативні ідеї та вдало втілює сучасні мистецькі проблеми в нові образні рішення. Це є цінним прикладом зростання майстерності та формування творчої особистості.

У 2000 та 2015 роках художник отримав Дипломи першого ступеня Всеукраїнського триєнале графіки, у 2012 — Диплом третього ступеня виставки-конкурсу ім. Г. Якутовича.

Ю. Рубашов плідно поєднує творчу роботу з викладацькою, яку розпочав на архітектурному факультеті невдовзі після закінчення інституту (1973–1980). Після повернення з-за кордону в 1992 році він продовжив викладацьку діяльність на кафедрі рисунка. У 1997 році отримав почесне звання “Заслужений діяч мистецтв України”, у 2011-му рішенням Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України йому було присвоєно вчене звання доцента кафедри рисунка НАОМА.

Особистий життєвий та мистецький досвід допомагає педагогові знаходити індивідуальний підхід до студентів. Навчаючи своїх вихованців, Ю. Рубашов не лише закладає основи академічного рисунка, а й спонукає аналізувати творчий матеріал, вивчати та опановувати різноманітні рисувальні техніки й притаманні їм можливості.

У загальному процесі пошуків у мистецтві, поряд з уставним академічним прагматизмом навчальних програм, викладач, особливо на перших курсах факультету образотворчого мистецтва та реставрації, звертає увагу студентів

на різні мистецькі течії, навчає аналітичному й творчому сприйняттю натурних об'єктів і свідомому підходу до трансформації тривимірних форм на двовимірну робочу площину паперового аркуша. Ці методичні засади відповідають потребам нашого часу. Свідоме ставлення майбутніх художників до виконання роботи допомагає їм успішно конкурувати в мистецькому середовищі не тільки на теренах України, а й поза кордоном.

Пропоновані Ю. Рубашовим постановки не обмежуються суто навчальною метою. До засвоєння студентами принципів розуміння і відтворення форми та простору, що є першочерговим завданням академічного рисунка, педагог додає ще й інше: до будь-якого предмета зображення ставитись з особливою увагою, гостротою бачення і зі своїм індивідуальним розумінням художнього образу. Такий підхід педагог підтверджує у своїх численних серіях робіт, чи то пейзаж, натюрморт чи начерки. В опануванні та побудові постановочних завдань передбачається пластична стилістика на основі авторських принципів та уподобань. І це є характерною рисою постановок — вони мають своє спрямування й відіграють важливу естетичну роль у сприйнятті мистецтва загалом.

Висновки. Становлення та пошуки творчої особистості Ю. Рубашова відбувалися під впливом досягнень українського мистецтва кінця ХХ — початку ХХІ ст. Художник наполегливо вивчає надбання майстрів зарубіжного мистецтва, інтерпретуючи і створюючи нові образні рішення. Стилiстична мова його творів є впізнаваною та особливою. Не зупиняючись на досягнутому, він передає свій досвід студентам, наочно демонструючи невичерпні можливості рисунка і технічних засобів його втілення, зокрема пастелі.

Високий рівень його творів дає можливість стверджувати, що Ю. Рубашов — талановитий майстер пастелі і його внесок у розвиток українського мистецтва є беззаперечним.

Перспективи використання результатів дослідження. Наведені у статті відомості і висновки можуть бути використані при створенні монографічного видання про Ю. Рубашова, а також при вивченні та дослідженні творчого доробку митців другої половини ХХ — початку ХХІ ст., їхнього впливу і значення творчих та методичних досягнень для розвитку художньої освіти загалом і формування світогляду й професійного рівня студентства зокрема.

Цитовані праці

- Возіянова, Ірина. “П'ять поглядів на світ”. *Образотворче мистецтво 2*, (1988): 12–14. Друк.
 Кривуца, Наталія. *Графіка. Ольга Петрова, Ангеліна Сіденко, Володимир Нікітін, Юрій Рубашов, Анатолій Токарев: Кат. вист. тв.* Київ: Облполіграфвидав, [1987]. 32 с.: іл. Друк.
 Лабінський, Микола. *Художники України: Енциклопедичний довідник.* Київ: Українська енциклопедія, 2006. 477. Друк.
 Рубашов, Юрій. *Графіка: Альбом.* Київ: Ярославів Вал, [2013]. 28 с.: іл. Друк.

References

- Vozianova, Iryna. “Piat pohliadiv na svit”. *Obrazotvorche mystetstvo 2*, (1988): 12–14. Druk.
 Kryvutsa, Nataliia. *Hrafika. Olha Petrova, Anhelina Sidenko, Volodymyr Nikitin, Yurii Rubashov, Anatolii Tokariev: Kat. vyst. tv.* Kyiv: Oblpolihrafizdat, [1987]. 32 s.: il. Druk.
 Labinskyi, Mykola. *Khudozhnyky Ukrainy: Entsyklopedychnyi dovidnyk.* Kyiv: Ukrainiska entsyklopediia, 2006. 477. Druk.
 Rubashov, Yurii. *Hrafika: Albom.* Kyiv: Yaroslaviv Val, [2013]. 28s.: il. Druk.

Подано до редакції 10.06.2019

Рецензенти:

Михайлова Р. Д. — доктор мистецтвознавства, професор;
Мазур В. П. — кандидат мистецтвознавства.